

Výkaz činnosti oddělení digitalizace za rok 2020

Smyslem existence oddělení digitalizace je vytvoření jednotné databázi všech předmětů ve sbírkách VMJ, přičemž digitální výstupy budou mít jednotnou formu, vysoké rozlišení a budou splňovat vysoké technické nároky pro dokumentační fotografii či jiný výstup. Oddělení digitalizace rovněž zajišťuje import sbírek pro prezentaci prostřednictvím portálu eSbírek.

V roce 2020 se oddělení dokumentace věnovalo dvěma významným projektům. Prvním úkolem byla digitalizace podstatné části dvojrozměrného fondu oddělení historie *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* (vedené v centrální evidenci pod číslem MJE/002-04-30/107002). Druhým úkolem byla digitalizace zapůjčeného souboru historických pohlednic Jesenicka ve vlastnictví regionálního sběratele Lukáše Abta. V případě obou bylo při digitalizaci využito velkoformátového skeneru EPSON Expression 12000XL s transparenční jednotkou.

Důležitým počinem v roce 2020 bylo přistoupení organizace k portálu eSbírek, který umožňuje on-line přístup k předmětům ve sbírkách VMJ široké veřejnosti i badatelům.

Oddělení digitalizace, které v rámci Vlastivědného oddělení podřízeno oddělení dokumentace, je spravován jediným kmenovým zaměstnancem s kumulací funkcí a pokrývá cca 0,2 pracovního úvazku. Digitalizaci ve VMJ se od roku 2018 věnuje Markéta Kobierská.

1. DIGITALIZACE

Situace spojená s pandemickou situací v ČR paradoxně přispěla k výraznému zrychlení postupu digitalizace ve VMJ, a to v důsledku omezení jiných aktivit navázaných na služby veřejnosti během běžného provozu zařízení.

V roce 2020 pokračovala digitalizace dvojrozměrných předmětů pomocí skeneru EPSON Expression 12000XL ve sdílené laboratoři společenských věd v objektu depozitářů VMJ na ulici Beskydská v Jeseníku. V rámci oddělení digitalizace neprobíhala v roce 2020 systematická dokumentace 3D předmětů, a to jednak z důvodu nutnosti zpracovat velké množství dvojrozměrného materiálu, který beze zbytku pokryl časovou dotaci pro oddělení digitalizace, jednak z toho důvodu, že během roku 2020 byla vytvářena metodika pro digitalizaci 3D předmětů, přičemž její konkrétní parametry ještě nebyly stanoveny. Počátek digitalizace trojrozměrných předmětů ve sbírkách VMJ je plánován na rok 2022.

1.1. Digitalizace v roce 2020

V roce 2020 probíhala v úzké návaznosti na předchozí období digitalizace dvojrozměrných předmětů za použití skeneru EPSON Expression 12000XL. Oproti předcházejícímu období však došlo k výraznému nárůstu počtu zpracovaných položek, a to o více než 250 % na celkový počet 3.311 evidenčních čísel, resp. 5.396 digitalizovaných obrazů (viz *Tabulka 1 a 2*).

Tab. 1: Digitalizace v roce 2020 dle správců		
	evidenčních čísel	položek celkem
1.1. soukromí vlastníci	1.674	3.144
1.2. Vlastivědné muzeum Jesenicka	1.637	2.252
z toho:		
1.2.1. oddělení spol. věd Jeseník	1.505	2.035
z toho:		
1.2.1.1. sbírkové předměty	1.430	1.959
1.2.1.2. předměty pomocné evidence	75	76
1.2.2. oddělení spol. věd Javorník	132	217
z toho:		
1.2.2.1. sbírkové předměty	126	211
1.2.2.2. předměty pomocné evidence	6	6
1.2.3. oddělení biologie	0	0
1.2.4. oddělení geologie	0	0
1.2.5. oddělení archeologie	0	0
Celkem všech	3.311	5.396

V roce 2020 došlo k výraznému meziročnímu nárůstu položek získaných od externích subjektů, resp. soukromých vlastníků sběratelských souborů s regionální tematikou, jejichž počet byl v roce 2020 takřka shodný s počtem nově zdigitalizovaných položek ve správě VMJ, resp. dokonce vyšší (viz *Tabulka 1*). Naopak archiválie ve správě SOkA Jeseník nebyly v tomto období zpracovány.

Tab. 2: Meziroční srovnání postupu digitalizace dle počtu ev. čísel	
	evidenčních čísel
2.1. průměr za období 2018-2019	1.282,5
2.2. celkem za rok 2020	3.311
<i>Procentuálně za rok 2020 oproti dlouhodobému průměru:</i>	258,17 %

Digitalizovaný materiál za rok 2020 zaujímá v digitálním archivu VMJ evidenční čísla SID20.0001 až SID20.3313 (položky SID20.0165 a SID20.0280 byly stornovány z důvodu duplicity).

Charakter zpracovaného materiálu úzce souvisel s plánovanými výstavními aktivitami VMJ, zejména pak s přípravou výstavy *Zmizelý Hrubý Jeseník*, v níž má oddělení digitalizace svůj podíl, a také vytvářením obsahové části nové expozice V. Priessnitze v Jeseníku-lázních.

Mezi nejvýznamnější zpracované soubory, jejichž vlastníkem je externí subjekt, patřila rozsáhlá sbírka pohlednic a jiného obrazového materiálu jesenického sběratele a badatele Lukáše Abta, který své materiály laskavě nabídnul VMJ k digitalizaci. Tento jediný soubor pak představuje 1.495 položek, resp. 2.882 obrazových záznamů a obsahuje zejména cenné místopisné pohlednice Jesenicka a širšího okolí především z 1. poloviny 20. století s důrazem na místopis jesenických lázní a pramenů. V souvislosti s připravovanou výstavou *Zmizelý Hrubý Jeseník* byly pro interní účely zpracovány rovněž menší soubory dalších sběratelů (Ing. Tomáš Petruň, Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D. aj.).

1.2. Postup systematické digitalizace sbírkových předmětů ve sbírkách VMJ

Systematická digitalizace je v rámci VMJ rozdělena do dvou kategorií, které reflektují povahu sbírkových předmětů ve správě organizace. První kategorií je digitalizace dvojrozměrných předmětů pomocí skeneru EPSON Expression 12000XL. V rámci této kategorie jsou zpracovávány archiválie, grafiky, tisky, fotografie, negativy, diapozitivy, mapy, plány či jiné víceméně ploché předměty (medaile, psí známky, menší výtvarná díla aj.), a to až do rozměru cca A3. Druhou kategorií pak představují ostatní trojrozměrné předměty či velkoformátové dvojrozměrné předměty, které jsou digitalizovány za pomoci digitálního fotoaparátu.

Systematická digitalizace sbírkových předmětů ve správě VMJ probíhá nepřetržitě od roku 2018, přičemž prioritou byla pro období 2018 až 2021 je stanovena práce na digitalizaci archiválií a jiných dvojrozměrných předmětů, a to vzhledem ke skutečnosti, že VMJ má k dispozici adekvátní nástroj pro digitalizaci těchto materiálů. V roce 2020 byla tato priorita oddělením digitalizace zohledněna a byly zpracovány výhradně dvojrozměrné sbírkové předměty.

V roce 2020 došlo k výraznému nárůstu počtu digitalizovaných sbírkových předmětů, a to meziročně o více než 600 % na 1.556 zpracovaných sbírkových předmětů, což představuje 2.095 kusů obrazových záznamů (viz *Tabulka 3* a *4*). Doposud zpracované předměty představují k 31. 12. 2020 cca 4 % námi spravovaných sbírek (viz *Tabulka 5*).*

**Digitalizace sbírkových předmětů, která probíhá průběžně v gesci jednotlivých správců podsbírek, je zpracována přibližně z 95 % (viz zprávy o činnosti za jednotlivá oddělení), ovšem tyto výstupy nedosahují potřebných kvalit pro veřejnou publikaci, jsou metodicky nejednotné a slouží výhradně pro interní potřeby jednotlivých pracovníků.*

Tab. 3: Systematická digitalizace sbírek VMJ v roce 2020		
	evidenčních čísel	položek celkem
3.1. Digitalizace v roce 2018	361	534
z toho:		
3.1.1. jesenická sbírka	32	36
3.1.2. javornická sbírka	329	498
3.2. Digitalizace v roce 2019	108	144
z toho:		
3.2.1. jesenická sbírka	84	100
3.2.2. javornická sbírka	24	44
3.3. Digitalizace v roce 2020	1.556	2.170
z toho:		
3.3.1. jesenická sbírka	1.430	1.959
3.3.2. javornická sbírka	126	211
Celkem všech	2.025	2.848
<i>jesenická sbírka</i>	<i>1.546</i>	<i>2.095</i>
<i>javornická sbírka</i>	<i>479</i>	<i>753</i>

Sbírkové předměty digitalizované v roce 2020 pocházely nejčastěji z historické podsbírky *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku*, méně pak *Sbírky původního Městského vlastivědného muzea v Javorníku*. Důvodem je dvojrozměrná povaha velké části předmětů z těchto podsbírek a také velké badatelská poptávka po materiálech tohoto typu. Preference předmětů z historické podsbírky *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* pak má souvislost se současnými technickými omezeními portálu eSbírky, který v současnosti umožňuje správci přiřadit správu pouze jediné sbírky (viz kapitola 2.1.).

Tab. 4: Meziroční srovnání postupu systematické digitalizace sbírkových předmětů ve správě VMJ dle počtu ev. čísel		evidenčních čísel
4.1. průměr za období 2018-2019		234,5
4.2. celkem za rok 2020		1.556
<i>Procentuálně za rok 2020 oproti dlouhodobému průměru:</i>		663,54 %

Ze zajímavých souborů zdigitalizovaných v roce 2020 za oddělení historie Jeseník jmenujme kupříkladu tři fotoalba z pozůstalosti Zdenky Ripper (př. č. 123 až 125/70), soubor kolorovaných skleněných stereodiapozitivů zachycujících následky ničivé povodně na řece Bělé v létě roku 1903 (př. č. 64/83) či rozsáhlý soubor negativů zachycujících významné milníky v dějinách jesenícké továrny Moravolen v průběhu 2. poloviny 20. století (př. č. 3/14).

Za sbírku javornickou pak jistě stojí za zmínku digitalizace portrétního alba lesních správců na sklonku 19. století na Javorníku (př. č. 265/77).

Tab. 5: Systematická digitalizace sbírek VMJ: k 31. 12. 2020	evidenčních čísel v CES	zpracováno inv. čísel	zpracováno procent
5.1. Sbírka původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku	37.319	1.546	4,14 %
z toho:			
5.1.1. podsbíрка botanická	1.596	0	0 %
5.1.2. podsbíрка zoologická	3.786	0	0 %
5.1.3. podsbíрка geologická	4.694	0	0 %
5.1.4. podsbíрка historická	11.826	1.546	13,07 %
5.1.5. podsbíрка archeologická	15.417	0	0 %
5.2. Sbírka původního Okresního vlastivědného muzea v Javorníku	12.307	479	3,89 %

1.3. Parametry systematické digitalizace 2D předmětů ve VMJ

Skenovacím zařízením, který slouží ke zpracování dvojrozměrných předmětů, je Epson Expression 12000XL s transparenční jednotkou. Skenovacím programem zajišťující nastavení typu vstupního formátu a ovládání transparenční jednotky je SilverFast Ai IT8. Primární data jsou zpracovávána na pracovní stanici PC Barbone Game Intel, která vyhovuje technickým požadavkům vyplývajícím ze zpracování velkoformátových obrazů. Post-processing výstupů je zajišťován programem Zoner PS X.

Metadata o digitalizovaných předlohách jsou ukládány v tabulkovém procesoru MS Excel (databázový soubor *Digitální archiv.xls*), který je mimo potřeby digitalizátora k dispozici také ostatním zaměstnancům VMJ prostřednictvím sdíleného disku VMJ.

Struktura tabulky metadat byla v roce 2020 mírně upravena. Pro zajištění kompatibility poskytovaných dat byla změna v obsahu databáze vynucena vstupem VMJ do rozhraní eSbírek. Struktura databáze v roce 2020 je tedy následující:

- A) ID digitalizovaného obrazu;
- B) DIGITALIZOVANÝ OBRAZ: b1) *formát*; b2) *rok digitalizace*; b3) *datum digitalizace*; b4) *zdrojové skenování*; b5) *DPI*; b6) *typ skenování*; b7) *digitalizoval*;
- C) ORIGINÁLNÍ MÉDIUM: c1) *datum získání k digitalizaci*, c2) *dodal* (jméno); c3) *typ média*, c4) *počet stran*, c5) *negativ/pozitiv*; c6) *materiál*; c7) *soubor*; c8) *rozměr*; c9) *standardní formát*; c10) *vlastník/správce*; c11) *číslo sbírky v CES*; c12) *přírůstkové číslo*; c13) *podsbírka*; c14) *fond*; c15) *inventární číslo*;
- D) eSBÍRKY: d1) (A/N); d2) *datum importu*;
- E) OBSAH DIGITALIZOVANÉHO MÉDIA: e1) *rok*; e2) *období*; e3) *místo*; e4) *přesnění lokality*; e5) *autor*; e6) *osoba zmíněná/na fotografii*; e7) *pořadové číslo*; e8) *text*; e9) *téma*;
- F) POZNÁMKY

1.4. Zálohování dat

Digitalizované obrazy (primární skeny i zpracované snímky) jsou ukládány jednak na pevném disku pracovní stanice Barbone, dále průběžně na velkoprostorové externím uložišti dokumentátora. Zároveň dochází k pravidelnému zálohování všech výpočetních dat na záložním HDD pomocí dokovací stanice, a to vždy v čtvrtletním intervalu (proběhlo v březnu, červnu, říjnu a prosinci 2020, přičemž jsou zachovány vždy zálohy za dvě poslední období).

Výstupy v rámci digitálního archivu byly do roku 2019 ukládány v nekomprimovaném formátu (*tif*) rovněž na Google Disk organizace, nicméně vzhledem k velkým objemům ukládaných dat jsme byli nuceni od této formy zálohování ustoupit, přičemž na cloudovém uložišti jsou od roku 2020 ukládány pouze zpracované obrazy v komprimovaném formátu (*jpg*).

1.5. Služby veřejnosti

Oddělení digitalizace poskytovalo v roce 2020 digitalizační služby široké veřejnosti, přičemž celkový objem této činnosti představoval více než polovinu záznamů zpracovaných v tomto roce (50,56 %). Veškeré digitalizační služby byly poskytnuty bezplatně, neboť tato služba umožňuje VMJ získat přístup k cenným historickým materiálům ve vlastnictví soukromých vlastníků, jejichž existence by za jiných okolností zůstala VMJ utajena. Tato služba je tedy z pohledu VMJ velice žádoucí, neboť digitalizované obrazy jsou následně k dispozici rovněž všem pracovníkům VMJ v rámci interního katalogu k dalšímu užití.

1.6. Výrazná pozitiva

Výrazným pozitivem, který je dobře patrný na výrazně zvýšeném počtu zpracovaných předmětů, je navýšení časové dotace, která byla oddělení dokumentace v roce 2020 k digitalizaci poskytnuta. Překvapivě pozitivním momentem byla rovněž v důsledku zhoršené epidemiologické situace nařízená práce v režimu *home office*. Zvýšená míra koncentrace na jedinou otázku přispěla k dořešení mnoha vleklých digitalizačních úkolů, na které za běžných okolností nebyl prostor, a byla by tedy v rozsahu 8 hodin týdně žádoucí i nadále.

1.7. Výrazná negativa

Oddělení digitalizace vnímá coby výrazné negativum nekompatibilitu databázových systémů Demus, eSbírek, CES a interního digitálního archivu VMJ, přičemž řešení této situace není v rukou VMJ, neboť námi spravovaný interní digitální archiv funguje pouze jako pracovní mezičlánek pro propojení výše zmíněných centrálně zřizovaných databází.

1.8. Aktuální potřeba

Aktuální potřeby oddělení digitalizace vyplývají z příprav k zahájení digitalizace trojrozměrných předmětů. V této oblasti je potřeba vyzdvihnout nedostatečné technického vybavení, přičemž VMJ sice disponuje kvalitním fotoaparátem, ovšem postrádá další nezbytné fotografické vybavení pro fotografování v interiéru, jako jsou zástěny, osvětlovací a rozptylová technika, fotografické povrchy aj. V této souvislosti je nutné zmínit také nedostačující personální zajištění, neboť současná časová dotace 0,2 úvazku dobře pokrývá zpracování dvojrozměrných materiálů, avšak neposkytuje rezervy pro práci na 3D digitalizaci. Doplňme, že digitalizátor VMJ bohužel není plně erudován v oboru technická fotografie, což klade velké časové nároky na jeho vzdělávání a znesnadňuje tvorbu podrobné interní metodiky digitalizace trojrozměrných předmětů.

2. PREZENTACE

2.1. eSbírkky

Vlastivědné muzeum Jesenicka se zapojilo *Smlouvou o spolupráci č. 201153* (č. j. VMJ 425/2020) ze dne 29. 10. 2020 k portálu **eSbírkky**, jehož provozovatelem je Národní muzeum v Praze. Bezprostředně poté započala prezentace sbírkových předmětů VMJ prostřednictvím [webové adresy portálu](#) (odkaz je dostupný rovněž skrze [webové stránky VMJ](#)).

Z důvodu technických omezení na straně provozovatele portálu bohužel v tuto chvíli není možné přiřadit jednotlivému správci správu více než jedné sbírky. Vzhledem k příslibu brzké nápravy bylo rozhodnuto o přednostním zpracování *Sbírky původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku*, přičemž *Sbírky původního Městského vlastivědného muzea v Javorníku* budou zaneseny tehdy, jakmile to technické možnosti dovolí.

Oddělení digitalizace je odpovědné za import nových přírůstků na portál eSbírek, čehož je dosahováno za použití digitalizovaného materiálu v rámci digitálního archivu VMJ včetně metadat v součinnosti s kurátory jednotlivých podsbírek, kteří poskytují doplňující informace, které nelze z pouhých digitalizovaných obrazů vyčíst. Další doplňující metadata jsou tedy manuálně importována z muzejní databáze Demus, případně z fyzických inventárních karet. Informace u jednotlivých záznamů v rámci portálu eSbírký jsou tedy kombinací údajů získaných během digitalizace předloh a údajů uvedených na inventárních kartách jednotlivých sbírkových předmětů, což z portálu eSbírký činí mimořádně účinný integrovaný nástroj pro badatele.

Import nových záznamů se provádí prostřednictvím formuláře portálu eSbírký, který není plně kompatibilní s muzejní databází Demus ani databází *Digitální archiv*; vstupní data proto musí být manuálně upravována tak, aby vyhovovala rozhraní eSbírek.

2.1.1. Přírůstky v rámci portálu eSbírký

Import digitalizovaných položek do portálu eSbírký byl zahájen v říjnu 2020 a i přes velmi krátké období necelých tří měsíců se podařilo zpřístupnit více než 350 sbírkových předmětů (viz *Tabulka 6*). Realizované importy se rekrutovaly primárně z již dříve zdigitalizovaných sbírkových předmětů v letech 2018 a 2019.

Tab. 6: Portál eSbírký v roce 2020	počet záznamů	obrazových položek
1. záznamy z minulého období	0	0
2. přírůstky z roku 2020	368	756
z toho		
2.1. oddělení historie Jeseník	368	756
2.2. ostatní	0	0
Celkem k 31. 12. 2020	368	756

Vzhledem ke skutečnosti, že zdrojem pro import na portál eSbírek je interní digitální archiv VMJ, odpovídá zastoupení jednotlivých podsbírek v rámci *Sbírký původního Okresního vlastivědného muzea v Jeseníku* na portálu eSbírký skladbě doposud zdigitalizovaných záznamů v digitálním archivu VMJ, jedná se tedy v tento okamžik výhradně o zástupce z podsbírký historické.

Mezi importy roku 2020, které si zasluhují pozornost, je zejména soubor fotografií pramenů a dalších drobných památek jesenických lázní z druhé poloviny 19. století (př. č. 19/2000 aj.), soubor skleněných stereonegativů zachycujících zejména obec Supíkovice a okolí na samotném počátku 20. století (př. č. 66/83) či soubor karikatur lázeňských hostů z poloviny 19. století (př. č. 185/69).

2.1.2. Virtuální výstavy v rámci portálu eSbírký

Vlastivědné muzeum Jesenicka nepředstavilo v roce žádnou virtuální výstavu, a to z důvodu přistoupení k tomuto portálu krátce před sklonkem roku 2020.

2.2. Publikace

Oddělení dokumentace se v roce 2020 přímo nepodílelo na vydání tištěné publikace, v mnoha případech však zajišťovalo zpracování obrazových příloh k odborným i popularizačním textům kolegů z ostatních odborných pracovišť.

Oddělení dokumentace se podílelo na tvorbě webového seriálu [*Když návštěvník nemůže do muzea podruhé, musí také podruhé muzeum k návštěvníkovi*](#), který VMJ spustilo v období pandemických restrikcí, kdy muzejní instituce nebyla přístupná veřejnosti. Dne 10. listopadu 2020 byl pod pořadovým číslem 20 publikován příspěvek s názvem [*Tisíc a jedna noc s digitálním archivem Vlastivědného muzea Jesenicka*](#).

2.3. Výstavy

Dle plánu činnosti měla být v roce 2020 zpřístupněna fotografická výstava Mgr. Matěje Matěje *Zmizelý Hrubý Jeseník*, na jejímž vzniku se mělo podílet rovněž oddělení digitalizace. Vzhledem k propuknutí pandemie koronaviru však došlo k uzavření muzea a následnému přesunutí významné části plánovaných výstav do následujícího období. To je také případ výstavy *Zmizelý Hrubý Jeseník*, jejíž uvedení bylo rozhodnutím ředitele přesunuto na podzim 2021. K obsahovým přípravám této výstavy však docházelo v průběhu roku 2020 a některé z provedených digitalizací, u nichž je majitelem soukromý vlastník, jsou výsledkem rešerše mezi sběrateli právě v souvislosti s touto výstavou.

2.4. Významné projekty

Oddělení digitalizace se v roce 2020 neúčastnilo významnějšího projektu, avšak započala jednání směřující k zahájení projektu, který si klade za cíl vytvořit digitální platformu, která by sdružovala zainteresované vlastníky větších souborů historických místopisných obrazových dokumentů a která by umožňovala jejich otevřené prohlížení a vyhledávání podkladů na základě zadaní georeferenčních údajů. Bližší informace k projektu by měly být známy ve 2. čtvrtletí roku 2021.

Mgr. et Bc. Markéta Kobierská, Vlastivědné muzeum Jesenicka